ANULIINA SAVOLAINEN

Martin Amis (vas.) ja Will Self Pariisin kirjafestivaalilla.

Maailma taipuu tarinoiksi

Kirjailijat pohtivat kerrontaa ja politiikkaa legendaarisen pariisilaiskirjakaupan festivaalilla.

Aki Petteri Lehtinen

PARIISI. Tuuli huojuttaa festivaaliteltta pienessä puistossa, mutta kirjailija **Philip Pullman** istuu satapäisen yleisön edessä hievahtamatta. Hän sanoo olevansa kaikkitietävä kertoja, joka näkee ihmisten sieluihin.

"Tarinankerronnan ydinkysymys on, kuka kontrolloi tapahtumia."

Pullman on yksi Shakespeare & Company -kirjakaupan Festival & Co -tapahtuman vieraista. Heitä on kutsuttu Pariisiin Seine-joen varrelle eri puolilta maailmaa juhannusta edeltäväksi viikonlopuksi.

Universumien tomu -fantasiatrilogiasta tunnetun Pullmanin uutuuskirjassa näkyvät festivaalin teemat, tarinankerronta ja politiikka. *The Good Man Jesus and the Scoundrel Christ* (Hyvä Jeesus ja lurjus Kristus) kertoo evankeliumit uusiksi ja paljastaa, kuinka pasifistisesta sanaseposta tehtiin poliittisia tarkoitusperiä palvelevia tarinoita.

"Kellään ei ole oikeutta vältyä shokeeratuksi tulemiselta", Pullman korostaa omaa Jeesus-tulkintaansa.

FESTIVAALITELTAN viereisessä kojussa jaetaan sponsorien tuotteita – The New York Review of Books ja Libération -lehtiä – sekä lomakkeita, joilla amerikkalaiset voivat rekisteröityä äänestäjiksi Yhdysvaltain tuleviin edustajainhuoneen vaaleihin. Puolueista mainostetaan vain demokraatteja.

Festivaalin henki ei kuitenkaan ole yksinomaan angloamerikkalainen. Runoilija ja toimittaja **Fatima Bhutto**, 28, kuuluu Pakistanin historialliseen hallitsijasukuun, vaikka koulutuksensa hän on saanut lännessä. Bhutto on huolissaan pakistanilaisnaisten heikosta asemasta, mutta uskoo journalismin ja kirjallisuuden voimaan.

"Kirjoittaminen antaa äänen äänettömille. **Malcolm X**:n elämäkerrasta opin, että myös poliittinen kirjoittaminen voi olla rehellistä."

Uudessa kirjassaan *Songs of Blood and Sword* Bhutto tarkastelee sukunsa tarinan ja isänsä murhan kautta epävakaan kotimaansa tilannetta. Hän kritisoi Pakistanin nykyhallintoa, mutta muistaa myös omien poliitikkosukulaistensa ylilyönnit.

"Valta on niin musertava ja tuhoava voima, että se aina ennen pitkää eristää käyttäjänsä muista."

FESTIVAL AND CO järjestetään Notre Damen katedraalin kupeessa kahden vuoden välein hajautetun vallan periaatteella. Yhtä festivaalijohtajaa ei ole, vaan Shakespeare & Company -kirjakaupan **Sylvia Whitman** vastaa tapahtumasta neljän muun alle kolmekymppisen bibliofiilin kanssa. Apuna heillä on talkooväkeä.

Pienen mutta maineikkaan kirjakaupan perustaja **George Whitman** on itse kutsunut liikettään lauseella "kirjakaupaksi naamioitu sosialistinen utopia".

Kollektiivinen nimettömyys ei silti kanna festivaalin esiintyjälistaan asti. Mukana on muiden muassa brittikirjallisuuden kermaan kuuluva **Martin Amis**, **Janine di Giovannin** ja **Erica Wagnerin** kaltaisia tähtitoimittajia sekä *Esikaupunkien Buddha* -romaanistaan tunnettu **Hanif Kureishi**.

Suomessakin nimeä saanut kirjailija **Will Self** asettuu maineensa mukaisesti festivaalin teemaa vastaan. Hänen mielestään perinteinen tarinamuoto ohjaa liikaa ajatteluamme – fiktiossa ja todellisuudessa.

"Minusta vaikuttaa itsestään selvältä, että mitä vangitsevampi tarina, sitä latteampi se myös on."

FESTIVAL AND CO kirjailijoineen huomioidaan sekä englannin- että ranskankielisessä laatulehdistössä, mutta festivaalialueella ei ranskankielistä väkeä juuri näy. Tulkin yleisöksi jää pieni joukko ranskalaistoimittajia.

Laajemman kansainvälisyyden kuitenkin varmistaa Nobel-palkittu kirjailijavieras **Gao Xingjian**, joka on Kiinan viranomaisten sensuuria paettuaan saanut turvapaikan ja kansalaisuuden Ranskasta. Hän ei ujostele käyttää suuria sanoja puhuessaan tarinankerronnan maailmanpoliittisista ulottuvuuksista.

"Vilpittömyydellä ja sinnikkyydellä voimme lähestyä todellisuutta ja siten puhua universaalille yleisölle."

Kirjailija Martin Amisin haastattelu Shakespeare & Company -kirjakaupan festivaalilta ilmestyy myöhemmin Helsingin Sanomissa.

Sylvia Whitman johtaa isänsä perustamaa legendaarista Shakespeare & Co -kirjakauppaa Pariisissa.

TAUSTA

Pariisi kirjoittaa englanniksi

YHDYSVALTALAINEN George Whitman, 97, perusti nykyisen Shakespeare & Company -kirjakaupan Pariisissa 1951. Hän jatkoi Pariisin englanninkielisen kirjallisuuden perinnettä, jonka oli vakiinnuttanut **Sylvia Beach** (1887–1962) maailmansotien välisenä aikana samannimisellä kirjastokirjakaupalla.

Beachin vakiovieraita olivat muiden muassa **Ernest Hemingway** ja **D. H. Lawrence**. Beach oli myös **James Joycen** *Odysseus*-romaanin (1922, suom. 1964) alkuperäinen kustantaja.

Whitmanin alkana kirjakaupassa ovat asuneet muiden muassa **Henry Miller** sekä **Jack Kerouacin** ja **Allen Ginsbergin** kaltaiset beat-kirjailijat.

Kirjakauppaa johtaa nykyään Whitmanin tytär **Sylvia Whitman**, 28. Liikettä suosivat eri maista tulevat kirjoittajanuoret, jotka saavat myyntityötä ja lukemiseen sitoutumista vastaan majoittua kirjastotiloihin.

Aki Petteri Lehtinen

hs.kulttuuri@hs.fi
Uutisvinkit: (09) 122 2593
PL 85, 00089 Sanoma

Mieskirjailija vanheni feministiksi

Martin Amis uskoo naisten valtaan ja kirjoittaa seksuaalisesta traumasta.

Aki Petteri Lehtinen

PARIISI. Martin Amis on tärkein englanninkielinen kirjailija sitten 1960-luvun, esittelee kirjailija **Will Self** esikuvansa festivaaliyleisölle Pariisissa.

Amis näyttää hauraalta kookkaan oppipoikansa rinnalla, mutta tilaisuuden jälkeen hiljaisessa kirjastohuoneessa hänestä huokuu tusinan romaanin verran varmuutta.

Uusin romaani *The Pregnant Widow* ilmestyi keväällä. Siihen meni seitsemän vuotta. Omaelämäkerrallisesti aiottu teos kehittyi kivuliaasti, kunnes Amis päätti sitoutua romaanimuodon rajattomaan vapauteen.

"Prosessin aikana oli pari pahaa viikkoa. Ajattelin olevani lopussa kirjailijana", Amis sanoo ja kääriä uuden sätkän.

Seitsemän vuotta kului, mutta kirjaan kerätystä aineistosta on nyt syntymässä toinenkin romaani.

"Kirjailijan elämä on pelkkää ahdistusta ja kunnianhimoa", Amis huokaa. Savun takana häilyy virnistys.

KIRJASSA *The Pregnant Widow* parikymppistä miestä seurataan neljän vuosikymmenen etäisyydestä, vanhenevan miehen silmin.

Tästä kulmasta 1960-luvun seksuaalinen vapautuminen näyttää naisten yksinoikeudelta.

"Tämä on tarina seksuaalisesta traumasta", Amis aloittaa romaaninsa.

Amisin irvokasta komiikkaa on toisinaan luultu machoiluksi, jopa naisvihaksi. Uudessakin romaanissa armottomimman kohtelun saa taas mies. Naisen paikan Amis näkee olevan siellä, missä päätöksiä tehdään.

"Englantilaisen kirjallisuuden perinteessä, esimerkiksi isäni [**Kingsley Amisin**] teoksissa, on läsnä viisaan naisen ääni. Naiset ovat myös kestäneet pidempään historian hirvittävimmissä olosuhteissa, vanki- ja keskitysleireillä."

Amis toivoo naisten saavan lisää valtaa, koska väkivalta on "ihmislajin suurin kirous" ja "naiset ovat vähemmän taipuvaisia siihen". Hän kieltää puhuvansa myötäsyntyisistä ominaisuuksista, mutta viittaa aivotutkimuksissa saatuihin tuloksiin.

"Sukupuolten läheneminen on miestenkin etu. Miehet ovat hallinneet viisi miljoonaa vuotta, joten muutos ei tapahdu sukupolvessa. Mutta juuri asteittainen kehitys voi olla tietoista ja väkivallatonta."

VÄKIVALLALLA Amis tarkoittaa erityisesti islamismia, kunniamurhia ja lapsivaimoja sekä vanhoja miehiä, jotka leikkelevät pikkutyttöjen sukuelimiä.

Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeistä aikaa ja islamistista miehuuden mallia pohtivan *The Second Plain* -kirjoituskokoelmansa (2008) jälkeen Amisia syytettiin islamofobiasta.

"Nimittely tappaa keskustelun, ja riitani islamin kanssa liittyy nykyään feminismiin. Terrorismi on muuttanut enemmän ajatteluamme kuin maailmaa, mutta sivilisaatiota voi arvioida sen väkivaltaisuuden perusteella."

ANULIINA SAVOLAINEN

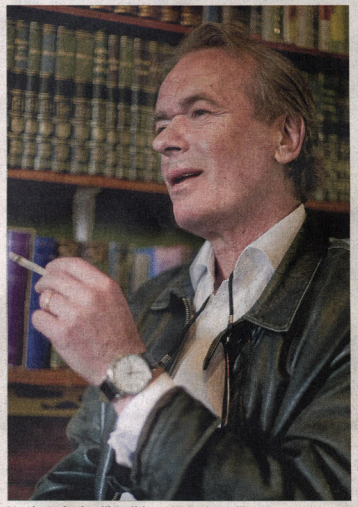

Martin Amis vieraili Pariisissa kirjafestivaaleilla.

Aiemmin valtioita ajateltiin naisina ja niistä käytettiin englannin kielessä persoonapronominia "she". Amisin mukaan maailmanpolitiikka alkaisi näyttää ymmärrettävämmältä, jos maita tarkasteltaisiin miehinä.

"Maat ja ihmiset ovat samankaltaisia. Tunnen monta epäonnistunutta valtiota, jossa on huono perustuslaki. Ja luultavasti olen tuntenut vain yhden suurvallan, kirjailija **Saul Bellow'n**."

AMISILTA pyydetään brittilehdistössä nykyään mielipidettä kaikkiin asioihin, mutta ennen muuta hän on romaanikirjailija, jonka velvollisuus on kirjoittaa siitä, mistä hän kokee tarvetta kirjoittaa.

"Kirjoittaessani ajattelen vain sitä, mitä itse haluan lukea. Esikuvani Bellow ja **Vladimír Nabokov** painottivat, että romaanin tekemisen pitää olla hauskaa silloinkin, kun aihe on synkkä. Uskon mielihyväperiaatteeseen."

Amisin romaanin päähenkilölle seksuaalinen traumatisoituminen tuottaa mielihyvää, mutta Amis itse pitää omista seksikokemuksistaan kirjoittamista vastenmielisenä. Eletty muuttuu kirjassa kuolleeksi.

"1700-luvulla tunne erotettiin ajattelusta, ja nyt tunne on irrotettu seksistä. Yksi hyötyä tästä on: seksistä voi nykyisin kirjoittaa. En silti onnistunut kattamaan seksuaalista vallankumousta omilla kokemuksillani."

AMISIN omaelämäkerrallisesta fiktiosta on saatu väristyksiä neljän suomennoksen kautta. Ovatko **Seppo Loposen** kääntämät *Ajan suunta* (1991, suom. 1992), *Tiedoksi* (1995), *Yöjuna* (1997, suom. 2000) ja *Keltainen koira* (2003, suom. 2007) edustava valikoima Amisin romaanituotannosta?

"*Money* ja *London Fields* ovat siis kääntämättä? Vaikuttaa silti ihan hyvältä, koska kirjat ovat uudempia. Pidän aina viimeisintä kirjaani parhaana, vanhimpia huonoimpina. Iän myötä osa musiikillisesta energiasta katoaa, mutta vaisto vastaavasti voimistuu. Käytän romaaneissani yhä vähemmän turhia sanoja."

Intohimoinen suhde sanoihin näkyy *The Pregnant Widow'n* etymologisissa mietinnöissä. Romaanin karsimalla hiotusta sanataiteesta ja kirjallisesta viitteiköstä myös kirjailijan oma minuus työntyy esiin.

"Romaani paljastaa paljon tekijästään. Isäni sanoi, että romaani on hyvä paikka itsekritiikille."

MARTIN AMISIN isä **Kingsley Amis** (1922–1995) oli viime vuosisadan merkittävimpiä englantilaiskirjailijoita.

"Olen lähes ainoa toisen polven romaanikirjailija, joka on jatkanut muutamaa kirjaa pidemmälle. Ehkä meiltä tulee nyt kolmas sukupolvi painajaismaisia kirjailijoita", Amis hymähtää viiteen lapseensa viitaten.

"Kun poikani kertoi aikovansa kirjailijaksi, pelästyin. En voi estää – enkä kieltää, ettenkö olisi tyytyväinen."

Lapsistaan ja vaimostaan Amis puhuu hellästi, mutta tällä kertaa rakkausaihe rajataan kirjallisuuteen. Sitä Amisilta on tulossa *The Pregnant Widow'n* rinnakkaisteoksen lisäksi pian myös pienoisromaanina.

"Kirjailija ja lukija ovat rakkaussuhteessa. Kun **James Joyce** ja **Henry James** lakkasivat rakastamasta lukijaa, he lopettivat kirjoittamisen."